

сфері теоретико-правових досліджень, так і в практичній площині практики здійснення державної влади.

Література:

1. Вебер М. Основные социологические понятия / М.Вебер // Избранные произведения. – М., 1990. – С. 602-643.
2. Косолапов Н. Легитимность в международных отношениях: эволюция и современное состояние проблемы / Н.Косолапов // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 2. – С. 3–14.
3. Лившиц Р.З. О легитимности закона / Р.З. Лившиц // Теория права: новые идеи. – М., 1995.
4. Лукашук И.И. Современное право международных договоров : в 2 т. / И.И. Лукашук. – М., 2004. – Т. I: Заключение международных договоров.
5. Ролз Дж. Теория справедливости / Дж. Ролз. – Новосибирск, 1995. – 536 с.
6. Сидорчук А. Легитимность власти в Украине: две тенденции современности / А.Сидорчук // Зеркало недели. – 2008. – № 41.
7. Шабо Ж.-Л. Основные типы легитимности / Ж.-Л. Шабо // Полис. – 1993. – № 5. – С. 137–143.

УДК 340.12; 342 (100)

Мартинюк Р. С.,
кандидат політичних наук, доцент
кафедри державно-правових дисциплін
Інституту права ім. І. Малиновського
Національного університету
«Острозька академія»

**КЛАСИФІКАЦІЯ РІЗНОВИДІВ ЗМІШАНОЇ
РЕСПУБЛІКИ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

У науковій статті досліджується проблематика класифікації різновидів змішаної республіканської форми правління. Визначаються критерії розмежування різновидів змішаної республіки. Встановлюються особливості організації влади, притаманні збалансовано-змішаній республіці.

Аналізуються переваги збалансовано-змішаної республіки над її президентіалізованими та парламентаризованими різновидами.

Ключові слова: класифікація форм правління, президентіалізація, парламентаризація змішаної республіки, збалансовано-змішана республіка.

В научній статті досліджується проблематика класифікації різновидностей смешанной республіканської форми правління. Визначаються критерії розмежування різновидностей смешанной республіки. Встановлюються особливості організації влади, притаманні сбалансовано-смешанной республіці. Аналізуються переваги сбалансовано-смешанной республіки над її президентіалізованими і парламентаризованими різновидностями.

Ключевые слова: классификация форм правления, президентіализация, парламентаризация смешанной республіки, сбалансованно-смешанная республіка.

This scientific article deals with the issues of mixed republican government classification varieties. The criteria of mixed republic forms distinction are defined. The peculiarities of the government organization in the mixed republic are set off. The benefits of balanced-mixed republic over its presidentialized and parliamentarized forms are analyzed.

Keywords: government form classification, presidentialization, mixed-republic parliamentarization, balanced-mixed republic.

Постановка проблеми. Визначення і класифікація форм державного правління – одна з найбільш розроблених і водночас – одна з найдискусійніших проблем юридичної науки. Класифікація президентських, парламентарних та змішаних республік має не лише пізнавальне і теоретичне значення, але й цілком практичну зумовленість. Виокремлення різних типів та видів республіканської форми правління створює необхідні наукові передумови для відособленого аналізу їхніх специфічних рис та особливостей, що, своєю чергою, пояснює,

як функціонує і до яких політико-правових наслідків веде той чи інший різновид республіки. Класифікація форм правління, з-поміж іншого, уможливує встановлення детермінуючих взаємозв'язків між конститутивними рисами конкретної форми правління з розвитком чи, навпаки, занепадом демократичних політичних інститутів. Це, наприклад, дає можливість встановити, чому і яким чином президенціалізовані республіки сприяють розвитку явища суперпрезидентства та викликають серйозні інституціональні конфлікти, або як надмірна парламентаризація форми правління посилює залежність ефективності та легітимності влади від характеристик партійної системи країни. Тому теоретична і практична значимість проблематики класифікації сучасних республіканських форм правління заслуговує серйозної уваги й не допускає залишати її на периферії наукових досліджень [1, с. 186].

Аналіз дослідження даної проблеми. Проблематика класифікації республіканських форм правління та, зокрема, різновидів змішаної республіки є предметом дослідження в роботах широкого кола зарубіжних та вітчизняних фахівців у галузі теорії держави і права та конституційного права. Найбільш змістовно відповідна проблематика розкрита в роботах О. Зазнаєва, В. Шаповала, С. Серьогіної, В. Протасової, С. Бостана. Водночас, вбачається, що переважна більшість вітчизняних наукових досліджень, які безпосередньо стосуються порушеної в роботі проблематики, мають констатуючий характер, викликаний методологічними підходами юридичного позитивізму. Неспроможність цих досліджень відірватися від аналізу предмету дослідження з позицій даного й перейти до його оцінки з позицій належного, зумовлюють необхідність відмовитися від позитивістських орієнтирів у методології дослідження на користь аксіологічного (ціннісного) підходу до вивчення державно-правових явищ, що й було здійснено в рамках цього наукового дослідження.

Мета даної статті полягає у визначенні критеріїв розмежування усталених різновидів змішаної республіканської форми правління; аргументації необхідності розширення традиційної для юридичної науки класифікації змішаних республіканських форм правління й виокремлення, поряд із

парламентарно-президентською та президентсько-парламентарною, збалансовано-змішаної республіки; аналізі особливих конституційно-правових ознак останньої.

Виклад основного матеріалу. У спеціальній літературі для позначення процесу виокремлення і зведення схожих за низкою ознак форм правління у певні групи використовуються два терміни – “типологія” і “класифікація”. У фаховому середовищі існують різні погляди на співвідношення цих термінів та на коректність їх використання. Частина науковців у своїх дослідженнях віддає перевагу терміну “класифікація”. Так, вітчизняна дослідниця В.Протасова вказує на більшу коректність використання терміна “класифікація”. “Термін “типологія”, – вважає Протасова, – відбиває операцію з упорядкування держав за типами на підставі комплексу істотних, взаємопов’язаних зі змістом і сутністю держав певної історичної епохи критеріїв. Ось чому щодо форми державного правління більш влучним є оперування терміном “класифікація”, бо побудова стрункої класифікаційної схеми сучасних форм державного правління у теоретичному аспекті здійснюється на підставі визначення їхніх сутнісних правових ознак і спирається на формально-юридичне, інституційне поняття форми державного правління, яке водночас розкривається через систему супідрядних і взаємозалежних понять, тобто конкретних форм державного правління, що утворюють відповідні ряди й можуть бути підґрунтям для подальших похідних, спадних класифікацій” [2, с. 19, 20]. За такого підходу, зведення подібних за конституційно-правовими ознаками форм правління у певні групи – завжди є класифікацією, чи тоді, коли це зведення здійснюється за первинними, узагальненими критеріями, чи коли в основі класифікації лежать предметно звужені, деталізовані критерії.

Інші науковці вважають доцільним використання обох відповідних термінів, однак залежно від обраних критеріїв групування форм правління. Наприклад, С. Бостан вважає, що типологія, утворюючи вищий рівень класифікації, “за допомогою відповідних критеріїв створює типи, тобто базові класифікаційні одиниці”, у той час як класифікація у строгому значенні цього терміна здійснюється на нижчих рівнях і “в

межах цих типів визначає види, підвиди, а іноді й різновиди” [3, с. 85, 86].

Автор поділяє точку зору С. Бостана на співвідношення і розрізнення відповідних термінів. Оскільки, вбачається, типологія дійсно є вищою формою класифікації, поняття “класифікація форм державного правління” охоплює собою поняття “типологія форм державного правління” і може використовуватися для всіх випадків логічних операцій, пов’язаних із виокремленням та групуванням форм правління. Водночас для позначення відповідного рівня класифікації бажаним є використання обох понять. В основі типології форм правління лежить застосування головних, найзагальніших класифікуючих критеріїв. Власне класифікація форм правління – це класифікація у межах певного типу форми правління, яка, вдаючись до предметно звужених критеріїв, встановлює окремі види досліджуваного типу. За такого підходу типологія форм державного правління здійснюється на підставі їхніх найсуттєвіших правових ознак (наприклад, джерело повноважень органів влади, застосування чи незастосування принципу поділу влади, спосіб легітимації влади глави держави тощо), у той час як класифікація передбачає використання особливих, предметно деталізованих критеріїв, які часто не можуть бути використані для класифікації у межах іншого типу форми державного правління (наприклад, парламентський чи позапарламентський спосіб формування уряду, форми його конституційно-правової відповідальності, наявність або відсутність дуалізму виконавчої влади, дискреційного права глави держави достроково припиняти повноваження представницького органу тощо).

У класифікації республіканських форм правління загалом і змішаних республік зокрема визначальним моментом є конституційно-правовий статус уряду. За критерієм визначення домінуючого суб’єкта, який має прерогативи у формуванні уряду та переважно спрямовує його діяльність, а так само може притягнути вищий орган виконавчої влади до конституційно-правової відповідальності, звичайно розрізняють *парламентарно-президентські* і *президентсько-парламентарні* різновиди змішаної республіки.

Водночас організація державної влади в сучасних республіках виявляє різноманітні комбінації елементів різних республіканських форм правління, поєднуючи іноді, здавалося б, несумісні компоненти (позапарламентський спосіб формування уряду та парламентську відповідальність останнього (окремі пострадянські країни); парламентський спосіб формування уряду і відсутність його парламентської відповідальності (Швейцарія); парламентський спосіб формування уряду, парламентську відповідальність кабінету і всенародні вибори прем'єра (форма правління в Ізраїлі в період з 1996 р. по 2003 р. та ін.). Більше того, сучасний період розвитку республіканської форми правління позначений появою зростаючого числа держав, які демонструють поєднання не лише усталених елементів цієї форми правління, але й застосування цілком оригінальних інститутів.

Розмаїття, а тим більше нетиповість республіканських форм правління зумовлює потребу їх класифікації і, водночас, утруднює цю класифікацію. Сказане особливою мірою стосується республік зі змішаною формою правління. Намагання укладачів основних законів республік зі змішаною формою правління створити нові конструкції механізму влади часто ведуть до виникнення комбінацій важкопоєднаних елементів. Разом із тим, саме спостережувана у практиці варіативність змішаних республік актуалізує необхідність не лише встановити чіткі критерії відмежування згаданої форми правління від її "материнських" типів, але й виокремити усталені різновиди змішаної республіканської форми правління, об'єднані спільними конститутивними ознаками.

Вбачається можливим вказати на такий узагальнений за характером критерій класифікації основних різновидів змішаної республіки, як модель співвідношення повноважень президента та парламенту стосовно виконавчої влади на користь одного із цих суб'єктів [4, с. 4]. Водночас необхідно відзначити визначальну відмінність між змішаними республіканськими формами правління – наявність у глави держави права відправляти уряд у відставку на власний розсуд у президентсько-парламентарній республіці і його відсутність у парламентарно-президентській. В. Шаповал із цього приводу

зазначає: “Можна досить умовно про це говорити, тому що немає межі між президентсько-парламентською та парламентсько-президентською республікою. Якщо президент має право звільнити міністрів на власний розсуд, то це президентсько-парламентська республіка, якщо не має права, то це парламентсько-президентська. Це єдиний критерій, який дозволяє мені зробити такий висновок” [5]. Близької до наведеної точки зору дотримується О. Зазнаєв, який говорить: “На підставі відповідальності уряду можна, на мій погляд, класифікувати напівпрезидентські системи так: системи з парламентською відповідальністю уряду і системи з подвійною відповідальністю уряду” [6, с. 176]. Отже, ключове питання у класифікації різновидів змішаної республіканської форми правління – форма конституційно-правової відповідальності уряду.

О. Зазнаєв, однак, пропонує і більш диференційовану класифікацію змішаних республік на їх президенціалізовані, парламентаризовані і збалансовані різновиди [7, с. 17]. Президенціалізованій змішаній республіці відповідає президентсько-парламентарна республіка, парламентаризованій змішаній республіці – парламентарно-президентська республіка. Підхід Зазнаєва до класифікації змішаних республік, таким чином, ґрунтується на урахуванні двох протилежних тенденцій розвитку відповідної форми правління – її президенціалізації та парламентаризації. Оскільки змішана республіка виникає на “перетині” класичних республіканських моделей, поняття “президенціалізація форми правління” та “парламентаризація форми правління” використовуються для опису функціонального та (або) конституційно-правового ухилу змішаної республіки у відповідному напрямку. Тенденції президенціалізації та парламентаризації змішаної республіки і пояснюють факт існування її президентсько-парламентарного й парламентарно-президентського різновидів.

Отже, поняття “президенціалізація” та “парламентаризація” (форми правління) дозволяють адекватно узагальнити дві альтернативні і, водночас, негативні тенденції зміни змішаної республіки у напрямку збільшення частки елементів, відповідно, президенціалізму чи парламентаризму. У

рамках понять “президентіалізація” та “парламентаризація” може аналізуватися розвиток (як формально-юридичний, так і політичний) будь-якої змішаної республіканської форми правління.

Вбачається, що запропонована О. Зазнаєвим класифікація змішаних республік відображає суттєвий здобуток у розумінні сутності відповідної форми правління. Змішана республіканська форма правління у своїй ідеї є максимально збалансованою конструкцією влади, у якій конституційно встановлена система компетенційних взаємозв'язків між вищими органами держави запобігає ухилу форми правління у напрямку парламентаризму чи президентіалізму, відтак, “реставрацію” вад класичних типів республіканської форми правління. Усвідомлення цього факту дає підстави розглядати президентсько-парламентарні та парламентарно-президентські конституційні моделі змішаної республіки регресивним відхиленням від норми, зразком якої може слугувати система компетенційних взаємозв'язків між вищими органами держави у збалансовано-змішаній республіканській формі правління.

Компетенційне посилення глави держави чи парламенту й інституціоналізація, відповідно, президентсько-парламентарної або парламентарно-президентської форми правління веде до відчутної втрати балансу влад і нівелює переваги змішаної республіки над її “материнськими” типами. Наявна практика засвідчує особливу згубність впливу надмірно посиленої влади президента на ціннісні риси (їх нівелювання) змішаної республіканської форми правління. З цієї точки зору президентіалізовані змішані республіки – їх найгірший різновид. Лише збалансовано-змішані республіки демонструють незаперечну функціональну перевагу над президентською та парламентарною республіками.

Якщо президентіалізовані і парламентаризовані змішані форми правління, диспропорційно поєднуючи елементи президентіалізму і парламентаризму, виявляють тяжіння до відповідної класичної республіки, то збалансовано-змішані республіки є найбільш продуманими і бажаними, з точки зору теорії поділу влади, конструкціями механізму держави. Порівняно урівноважено поєднуючи елементи президентіалізму

і парламентаризму, збалансовано-змішані республіки виключають стабільне домінування одного із владарюючих суб'єктів – парламенту чи президента один над одним, а відповідно, й урядом, утвореним за їх взаємної участі. Звідси – потенційна здатність збалансовано-змішаних республік перманентно змінювати свої характеристики на політичному рівні в напрямку президенціалізму чи парламентаризму в залежно від розстановки партійно-політичних сил у законодавчому органі, на посту глави держави і в уряді. Саме в силу того факту, що на конституційно-правовому рівні збалансовані різновиди змішаної республіки не виявляють ухилу у бік президенціалізму чи парламентаризму, їх відносна президенціалізація і парламентаризація по чергово відбуваються на політичному рівні. Тому лише збалансовано-змішані республіки обґрунтовано визначати “змінною”, “перемінною” формою правління. У спеціальній літературі згадана термінологія, на жаль, іноді некоректно використовується для характеристики змішаної республіканської форми правління як такої, без необхідного уточнення її відповідного різновиду. Такий узагальнюючий підхід є очевидно хибним. Президентіалізовані і парламентаризовані змішані республіки не можуть вважатися “змінною”, “перемінною” формою правління. Президентсько-парламентарні і парламентарно-президентські змішані республіки є статичними – сама юридична модель форми правління унеможлиблює по чергову зміну їхніх функціональних характеристик (“коливання” форми правління) то в напрямку парламентаризму, то президенціалізму. За будь-якої розстановки партійних сил у вищих органах держави зазначені різновиди змішаної республіки незмінно залишаються наближеними до однієї із класичних республіканських моделей.

Попри свою відносну внутрішню збалансованість, система стримувань і протигаг у “повноцінній” змішаній республіці завжди перебуває під загрозою нівелювання партійними чинниками, однак із певними особливостями, які якісно відрізняють змішану республіку від парламентарної республіки. В умовах класичного парламентаризму дія системи стримувань і протигаг утруднюється в силу єдності партійних інтересів

парламентської більшості й похідного від неї уряду та слабкості позицій глави держави у відносинах з обома зазначеними суб'єктами. У змішаній республіці згадана негативна риса класичного парламентаризму долається завдяки дуалістичній конструкції виконавчої влади та суттєво посиленням позиціям президента у відносинах із парламентом. Водночас дуалізм виконавчої влади набуває реального змісту лише в ситуації так званого співіснування, коли партійна приналежність прем'єра і президента не збігаються. В умовах "співіснування" потенціал співробітництва і взаємоконтролю гілок влади може бути зреалізований найбільшою мірою, а можливості взаємовпливу президента, прем'єра і парламенту найбільш збалансовані. Однак дуалізм виконавчої влади має й "темну сторону" – у парламентарно-президентських змішаних республіках низька політико-правова культура протиставлених у партійному відношенні президента і прем'єра суттєво утруднює прийняття компромісних рішень у виконавчій сфері й загрожує руйнівним для державності протистоянням згаданих суб'єктів. На жаль, один із найкращих тому прикладів – взаємовідносини Президента України В. Ющенка та Прем'єр-міністра України В. Януковича в період чинності редакції Конституції України від 8 грудня 2004 р. Водночас, у президентсько-парламентарних змішаних республіках партійна "одноколірність" президента і прем'єра спричиняє особливі загрози подолання дуалізму виконавчої влади на користь президента й небезпечної концентрації влади в руках останнього. За таких умов, справедливо відзначають критики президенціалізованої моделі змішаної республіки, остання може суттєво наблизитися у своїх функціональних характеристиках до президентсько-республіканської форми правління [8, с.131], з відповідними вадами системи стримувань і противаг. Згаданого недоліку позбавлені парламентарно-президентські різновиди змішаної республіки, які взагалі є помітно більш збалансованою (порівняно з президентсько-парламентарною республікою) конструкцією механізму влади. У парламентарно-президентській республіці навіть у ситуації партійної спільності президента, парламентської більшості і ставленика останньої – прем'єра, можливості глави держави домінувати в урядовій

сфері мінімізовані з огляду на зміст і обсяг його відповідних конституційних повноважень.

Як видно, необхідний рівень незалежності прем'єра від глави держави досягається лише у парламентаризованих та збалансовано-змішаних республіках, у яких президент, відповідно, або позбавлений права припиняти повноваження прем'єр-міністра, або це право конституційно суттєво обмежене. Однак у парламентарно-президентських республіках виникає інша проблема – незалежність прем'єра від президента може стати надмірною, спричиняючи явище “функціональної недостатності” останнього і наближаючи його фактичну роль у механізмі влади до ролі президента парламентарної республіки.

Таким чином, дуалістична конструкція виконавчої влади з точки зору досягнення балансу влад дає найвищий функціональний ефект лише у збалансовано-змішаних республіках, у яких прем'єр-міністр не перебуває в адміністративній залежності від глави держави і може реально обмежувати дії президента засобом відмови в контрасигнації його актів. Водночас у реалізації віднесених до компетенції уряду повноважень, які функціонально перетинаються зі сферою компетенції президента, прем'єр змушений досягати компромісів із главою держави, оскільки прийняття відповідних урядових актів обтяжене умовою скріплення їх підписом президента. Практика скріплення підписом президента нормативно-правових актів уряду, які стосуються сумісних повноважень кабінету і глави держави, на жаль, знайшла відображення лише в основних законах таких збалансовано-змішаних республік, як Франція та Португалія.

Президенціалізовані та збалансовано-змішані республіки передбачають подвійну (перед главою держави і парламентом) відповідальність уряду, парламентаризовані – характеризуються лише парламентською відповідальністю уряду. Хоча збалансовано-змішані республіки, схожі до президенціалізованих змішаних республік, передбачають подвійну урядову відповідальність, вони суттєво ускладнюють право глави держави достроково припинити повноваження вищого органу виконавчої влади. У президенціалізованих змішаних республіках глава держави здійснює згадане право

беззастережно (на власний розсуд, незалежно від волі інших владарюючих суб'єктів).

Наявність чи відсутність у президента права відправляти уряд у відставку як критерій поділу змішаної республіканської форми правління на президентсько-парламентарну та парламентарно-президентську республіки іноді є недостатнім. Прикладом сказаного може слугувати змішана форма правління у П'ятій Французькій Республіці. У Франції президент призначає прем'єр-міністра і за його представленням інших членів уряду. Президент також припиняє повноваження прем'єр-міністра й інших членів уряду. Однак президент не може в односторонньому порядку припинити повноваження прем'єра, оскільки Конституція (ст. 8) вимагає добровільної заяви прем'єр-міністра про відставку, яку глава держави зобов'язаний скріпити підписом [9, с. 667]. Якщо ж прем'єр відповідної заяви не подає, відставка Уряду неможлива. Така обставина забезпечує достатню функціональну самостійність уряду від глави держави і, водночас, вона ускладнює класифікацію форми правління у Франції у рамках усталеної дихотомії понять “президентсько-парламентарна змішана республіка” та “парламентарно-президентська змішана республіка”. Труднощі із класифікацією різновиду змішаної форми правління у Франції можуть бути подолані, якщо вважати її не президентсько-парламентарною чи парламентарно-президентською, а збалансовано-змішаною республікою, у якій відповідальність уряду перед главою держави наявна, однак суттєво обтяжена конституційно визначеними умовами.

Президенціалізовані змішані республіки характеризуються найбільш помітними нормативними та функціональними дефектами форми правління. Надмірна президенціалізація змішаної республіки порушує саму логіку організації влади у відповідній формі правління, оскільки “саме баланс повноважень президента і парламенту сприяє перетворенню напівпрезидентської системи в систему ефективного взаємостримування гілок влади” [10, с. 282]. Дійсно, президенту значно простіше відправити у відставку уряд (прем'єра), ніж законодавчому органу зробити теж саме

шляхом голосування передбаченою законодавством більшістю голосів. Тому наявність у президента права на власний розсуд відправляти у відставку уряд ставить останній у залежність від глави держави значно більшою мірою, ніж від парламенту, який володіє аналогічним правом. Практика функціонування президенціалізовано-змішаних республік із подвійною відповідальністю вищого органу виконавчої влади засвідчує, що інститут парламентської відповідальності уряду реально тут, звичайно, виявляється юридичною фікцією. Така ситуація загрожує виникненням серйозного конфлікту між парламентом і главою держави за відсутності інституціональних шляхів його розв'язання.

Оцінюючи право президента змішаної республіки припиняти повноваження прем'єра або міністрів уряду на власний розсуд, важливо також мати на увазі, що згадане право вступає у принципову суперечність з інститутом контрасигнатури. Інститут контрасигнатури покликаний забезпечити узгоджену взаємодію президента і прем'єра у виконавчій сфері. У державно-правовій теорії існують різні тлумачення цього інституту. Вважається, що контрасигнування фактично засвідчує визнання з боку уряду конституційності й доцільності видання актів глави держави. Відповідно до іншого тлумачення, контрасигнування забезпечує дотримання акту з боку обох сторін, що беруть у ньому участь, – глави держави і глави уряду й водночас є формою своєрідного взаємоконтролю президента та уряду, здійснюваного у процесі відповідного правотворення [11, с. 186]. Об'єктивно, контрасигнатура обмежує нормотворчі повноваження глави держави з боку законодавчого органу через призначуваного ним прем'єр-міністра, тим самим – запобігає можливим зловживанням у сфері виконавчої влади з боку президента. Отже, за будь-яких умов, контрасигнація актів глави держави у парламентарних та змішаних республіках – це право, а не обов'язок прем'єра і (чи) профільного міністра. Саме тому відповідні конституційні тексти чітко встановлюють контрасигнацію актів глави держави як умову набуття чинності останніми.

Інститут контрасигнатури є одним із конститутивних елементів змішаної республіканської форми правління. У

змішаній республіці логіка застосування згаданого інституту повинна кореспондувати принципу, згідно з яким контрасигнуються ті акти глави держави, реалізація яких забезпечується відповідними діями уряду. Отже, сам факт існування інституту контрасигнатури передбачає можливість і право уряду здійснювати власну політику, узгоджену з позицією президента, однак не похідну від його політичного курсу. У контексті сказаного є очевидним, що наявність у президента необмеженого права самостійно припиняти повноваження членів уряду спричиняє адміністративну залежність останніх від глави держави і, фактично, унеможлиблює досягнення мети контрасигнації актів президента, перетворюючи контрасигнатуру на юридичну формальність.

Досвід зарубіжних країн, у яких глава держави реалізує відповідне право без обтяжуючих умов, засвідчує неефективність подвійної відповідальності уряду і перед главою держави, і перед парламентом. Наявність у президенціалізованих змішаних республіках подвійної відповідальності уряду несе в собі ризик авторитаризації і делегітимації влади. Звідси з необхідністю випливає висновок, що усунення суперечності у змішаній республіці, пов'язаної з намаганням поєднати в цій формі правління право президента на власний розсуд припиняти повноваження членів уряду з вимогою контрасигнації останніми відповідних актів глави держави повинно досягатися засобом суттєвого обмеження згаданого права президента. Такій умові і відповідають збалансовані різновиди змішаної республіки.

По суті, поєднання таких негативних рис президенціалізованих змішаних республік, як складення повноважень вищого органу виконавчої влади перед новообраним президентом, право президента на власний розсуд припиняти повноваження уряду чи його міністрів, необмежене право президента скасовувати урядові акти, формальний характер інституту контрасигнатури нівелюють значимість однієї з найбільш цінних і самобутніх ознак змішаної республіканської форми правління – дуалізму виконавчої влади. Не дивно, що система компетенційних взаємозв'язків між вищими органами держави у президентсько-парламентарних

змішаних республіках виявляється далекою від збалансованості. Це, об'єктивно, не може не позначатися на їхніх функціональних характеристиках.

На практиці президенціалізація форми правління у президентсько-парламентарних республіках часто сягає такого рівня, який спричиняє суттєве порушення логіки організації влади у змішаній республіці і її трансформацію у перехідну (між президентською і змішаною) або гібридну форму правління. Згадана форма правління інституціоналізована в багатьох пострадянських країнах Східної Європи та Азії. Перехідна республіка вже не може вважатися змішаною республікою у строгому значенні слова; водночас – це і не президентська чи парламентарна республіка. Не буде перебільшенням стверджувати, що всі формально-змішані республіки з цілком подоланим на користь глави держави дуалізмом виконавчої влади – реально перехідні (гібридні) республіканські форми правління.

Висновки. Внесення у конституційну систему стримувань і противаг, які перебувають у розпорядженні глави держави і парламенту стосовно виконавчої влади, додаткових елементів однієї із класичних республіканських форм правління порушує притаманний “повноцінній” змішаній республіці баланс влад і спричиняє її тяжіння до президентської чи парламентарної республіки. Тим самим порушення балансу влад у змішаній республіканській формі правління на користь глави держави чи парламенту деформує саму природу згаданої форми правління як внутрішньо максимально збалансованої конструкції влади, “реставрує” вади, відповідно, президентської чи парламентарної республіки і веде до втрати переваг змішаної республіки над класичними республіканськими формами правління.

Лише збалансовано-змішана республіка за формально-юридичними ознаками та функціональними характеристиками найбільшою мірою відповідає визначенню “змішана республіка”. Президентсько-парламентарна і парламентарно-президентська республіки у своїх нормативних ознаках і куди суттєвіше, функціональних характеристиках виявляють тяжіння до відповідного “материнського” типу і більшою або меншою мірою відтворюють його негативні риси. І тільки збалансовано-

змішана республіка, вільна від ухилів на конституційно-правовому рівні як у бік президенціалізму, так і парламентаризму, дозволяє адекватно розкрити функціональний потенціал змішаної республіканської форми правління.

Досягнення реального балансу влад у збалансовано-змішаних республіках надає їм “змінного”, “перемінного” функціонального характеру, тобто уможливорює “коливання” форми правління на політичному рівні, а з формально-юридичних позицій вони не можуть бути строго класифіковані як президентсько-парламентарні чи парламентарно-президентські республіки.

Література:

1. Зазнаев О. Классификации президентской, парламентской и полупрезидентской систем / О. Зазнаев // Динамика политических систем и международных отношений. – Казань: Казан. гос. ун-т им. В. И. Ульянова-Ленина. – 2006. – Вып. 1. – С. 161-186.
2. Протасова В. Парламентсько-президентська республіка: сутність, особливості, різновиди: Монографія / В. Протасова. – Харків : Право, 2009. – 208 с.
3. Бостан С. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики : монографія / С. Бостан. – Запоріжжя : Юридичний ін-т, 2005. – 540 с.
4. Авер'янов В. Взаємостосунки Президента і Уряду у змішаній формі державного правління в Україні / В. Авер'янов // Юридичний вісник. – 2010. – № 3. – С. 4-11.
5. Шаповал В. “Конституційний дизайн” України: сучасний стан та перспективи розвитку / В. Шаповал // http://usps.parlament.org.ua/uploads/docs/Shapoval_checked.doc.
6. Зазнаев О. Сравнительный метод в изучении форм правления / О. Зазнаев // Динамика политических систем и международных отношений. – Казань: Казанский государственный университет им. В. И. Ульянова-Ленина. – 2006. – Вып. 1. – С. 161-186.
7. Зазнаев О. Полупрезидентская система: политико-правовой анализ / О. Зазнаев // Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. – Казань, 2006. – 40 с.
8. Ларри Зидентоп. Демократия в Европе / Зидентоп Ларри. – М: Логос, 2004. – 360 с.
9. Конституция Французской Республики // Конституции государств Европейского Союза / Под ред. Л. А. Окунькова. – М.: НОРМА – ИНФРА.М, 1999. – 816 с.

10. Зазнаев О. Полупрезидентская система: теоретические и прикладные аспекты / О. Зазнаев. – Казань: Казанский государственный университет им. Ульянова-Ленина, 2006. – 374 с.

11. Шаповал В. Сучасний конституціоналізм: Монографія / В. Шаповал. – К.: Салком, Юрінком Інтер, 2005. – 506 с.

УДК 343.9:316.7

Попович О. В.,

асистент кафедри кримінально-правових дисциплін
«Чернівецького факультету НУ «ОЮА»,
здобувач кафедри теорії та історії
держави і права ЛьвДУВС

МОЛОДІЖНА СУБКУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ІДЕНТИФІКАЦІЇ, СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

Стаття присвячена дослідженню молодіжної субкультури як індикатора соціально-культурного порядку, який виявляє, демонструє, утверджує як позитивні досягнення попередніх поколінь, так і негативні тенденції сучасного розвитку суспільства. Молодіжною субкультурою можна номінувати своєрідне соціальне утворення, яке об'єднує молодих людей навколо системи певних цінностей, принципів, переконань, схильностей, норм та інших культурологічних атрибутів, забезпечуючи при цьому функціонування адаптаційних, компенсаційних, презентаційних, ідентифікаційних, інтеграційних, комунікативних, ціннісно-орієнтаційних, пізнавальних та інших механізмів самореалізації молоді у суспільстві та участі в усіх сферах його життя.

Ключові слова: офіційна культура, молодіжна субкультура, особа злочинця, соціалізація особистості, субкультурна соціалізація, субкультурні атрибути, культурні цінності, чинники, які сприяють формуванню молодіжних субкультур.

Стаття посвящена исследованию молодежной субкультуры как индикатора социально-культурного порядка,